

Handläggare
Hillevi Virgin
Telefon: 08-508 281 91**Till**
Miljö- och hälsoskyddsnämnden
2021-09-28, p.21

Tyresåns vattenvårdsförbund – verksamhetsberättelse och miljöuppföljning 2020

Förvaltningarnas förslag till beslut

1. Godkänna anmälan av Tyresåns vattenvårdsförbunds verksamhetsberättelse och miljöuppföljning för år 2020.

Anna Hadenius
FörvaltningschefMaria Svanholm
Avdelningschef

Sammanfattning

Tyresåns vattenvårdsförbund bildades år 2008 och verkar för en god vattenkvalitet genom åtgärdsarbete, miljöövervakning och informationsspridning. Stockholms stad ingår i förbundets styrelse genom Stockholm Vatten och Avfall (SVOA) och i arbetsgruppen genom SVOA och miljöförvaltningen.

Förbundet följer årligen upp de åtgärder som finns formulerade i det aktuella åtgärdsprogrammet för Tyresån och deltar i kommunernas arbete med att ta fram lokala åtgärdsprogram för flera av vattenförekomsterna inom avrinningsområdet. Förbundet bedriver även regelbunden miljöövervakning, bl.a. av vattenkemi och vattenföring.

Tyresåns vattenvårdsförbund har antagit tio miljöanknutna mål som följs upp årligen genom indikatorer och som presenteras i en rapport. I miljöuppföljningen år 2020 visar två indikatorer positivt utfall, nio neutralt utfall och en negativt utfall. Miljöuppföljningen visar att om de tio miljömålen ska kunna nås och miljökvalitetsnormerna för vatten ska kunna följas krävs det att vattenvårdande åtgärder prioriteras i medlemskommunerna och att det avsätts nödvändiga resurser för detta arbete.

Bakgrund

Tyresåns avrinningsområde är ett av de största sjösystemen i länet och innefattar ett trettiotal sjöar och lika många vattendrag av olika storlek. Magelungen, Drevviken och Flaten, som ligger helt eller delvis inom Stockholms stad, tillhör de största sjöarna inom avrinningsområdet. Inom staden finns även vattendragen Forsån och Orhemsbäcken.

Vattenvårdsförbundet bildades år 2008 men samarbetet inom Tyresån har pågått i mer än 20 år. Enligt stadgarna ska förbundet verka för en god vattenvård inom Tyresåns avrinningsområde genom att ta fram kunskapsunderlag, informera och bidra till ett samordnat vattenvårdsarbete. Förbundet övervakar miljötillståndet för att se trender över tid, veta vilka vatten som är i behov av åtgärder och för att följa upp om genomförda åtgärder fått effekt. Resultaten redovisas på förbundets hemsida (tyresan.se) samt på Stockholms respektive Huddinges miljöbarometrar. Data skickas till nationell datavärd (<https://miljodata.slu.se/mvm/>) och blir på det sättet tillgängligt för alla. Det finns sedan länge ett samarbete kring åtgärder för en bättre vattenmiljö och det första åtgärdsprogrammet togs fram 1993. Det nu gällande åtgärdsprogrammet (för åren 2016-2021) innehåller ett stort antal åtgärder som följs upp årligen. Både miljöövervakningsprogrammet och åtgärdsprogrammet är under revidering och beslut om nya program är planerade att tas under 2022.

Vattenvårdsförbundet är en ideell förening som i huvudsak finansieras genom medlemsavgifter. Medlemmarna består av de sex kommunerna inom avrinningsområdet: Stockholm, Huddinge, Haninge, Tyresö, Botkyrka och Nacka där Stockholms stad representeras av SVOA i styrelsen. Både miljöförvaltningen och SVOA deltar i förbundets arbetsgrupp. Kommunerna betalar årligen in totalt ca 1,85 Mkr i medlemsavgift varav Stockholms stads del uppgår till 778 364 kr (41,5 %) år 2021 och betalas av SVOA.

Mer information om Tyresåns vattenvårdsförbund finns på deras hemsida (tyresan.se).

Ärendet

Tyresåns vattenvårdsförbund har antagit tio miljöanknutna mål som dels handlar om påverkan samt åtgärdsarbete och dels om det aktuella tillståndet i sjöar, vattendrag samt grundvatten. Målen följs upp årligen och presenteras i en rapport (*Miljöuppföljning 2020*, Tyresåns vattenvårdsförbund). På förbundets hemsida finns mer information om de parametrar som övervakas. I den årliga verksamhetsberättelsen (*Verksamhetsberättelse 2020*, Tyresåns

vattenvårdsförbund) finns information om de insatser som gjorts under året och som de olika medlemskommunerna deltagit i.

I detta tjänsteutlåtande presenteras kortfattat de viktigaste insatser som gjorts av förbundet under år 2020 samt utfallen för de 10 miljömålen.

Förbundets verksamhet 2020

Vattenvårdsförbundet genomför årligen flera olika undersökningar av vattenkemi och biologi och resultaten analyseras ur ett avrinningsområdesperspektiv. Under augusti provtogs växtplankton i 15 olika sjöar på uppdrag av förbundet. Tidigare växtplanktonprov från Drevviken, Magelungen och Flaten kommer också ingå i den rapport som tas fram.

Förbundet har ett basprogram med synoptisk provtagning av vattenkemi, dvs. samtliga prov tas under en och samma dag, i ytvatten i augusti månad. De allra flesta sjöar inom Tyresån provtas, även de som inte omfattas av bindande miljö kvalitetsnormer. Syftet är att se långsiktiga förändringar av vattenkvalitet, bland annat näringshalt och siktdjup. Resultaten används bland annat i uppföljningen av förbundets miljömål men rapporteras även till datavärd för att kunna användas vid bedömning av ekologisk och kemisk status. Förbundet genomför även vattenföringsmätningar på fyra platser inom avrinningsområdet.

Sedan 1998 provtar Länsstyrelsen vattenkemi i Tyresåns utlopp en gång per månad, vilket är den mest frekventa provtagningsserien i avrinningsområdet. Även kiselalger undersöks årligen. Sedan år 2020 har den befintliga provtagningsstationen i Uddbyviken kompletterats med en station i Follbrinksströmmens övre del och stationerna kommer att provtas parallellt en tid för att i framtiden övergå till enbart provtagning vid stationen i Follbrinksströmmen. Anledningen är att det troligtvis sker en fastläggning av fosfor i Fatburen innan utloppet i Kalvfjärden. Ytterligare en förändring under 2020 är att de vattenkemiska analyserna har kompletterats med metallanalyser.

För första gången har förbundet använt eDNA-provtagning för att undersöka artsammansättningen i ett vatten. Metoden är inte särskilt etablerad varför bara Hacksjön i Botkyrka kommun valdes ut för analys. Förutom prover från själva sjön togs även vattenprover från en torvtäkt uppströms sjön och från bäcken som avvattnar sjön.

En renovering av en skärmbassäng (Ma18) vid Farsta gård i Magelungen har slutförts och fosforfällning av Trehörningen har utförts. Inför fosforfällningen av Trehörningen genomfördes ett

provfiske i sjön på uppdrag av vattenvårdsförbundet. Resultaten visar på en sjö i kraftig obalans där karpfiskar som mört, björkna och braxen dominerar. Därtill genomfördes även ett elfiske i Follbrinksströmmen.

Under året har förbundet beställt en sammanställning av resultaten från den undersökning av miljögifter i fisk som genomfördes under 2019, bl.a. i Drevviken, Magelungen och Flaten, i samarbete med Länsstyrelsen och miljöförvaltningen i Stockholms stad. Förbundet har även samlat in abborrar från den nyligen fällda Orlången för analys av miljögifter. Syftet är att se hur aluminiumfällningen påverkar halten av miljögifter i fisk, kunskap som är värdefull att ha med i den planerade fällningen av Magelungen och Drevviken. Fisk har även samlats in i år och resultaten kommer efter utvärdering att sammanställas i en rapport.

Förbundet bedriver ett aktivt informationsarbete genom inlägg på sin Facebooksida och på Instagram och befintlig hemsida uppdateras löpande. Förbundet är även en viktig remissinstans och har under året svarat på flera remisser.

Miljöuppföljning 2020

Förbundets tio miljömål följs upp årligen med hjälp av tolv indikatorer för att säkerställa att utvecklingen går åt rätt håll gällande miljötillståndet. Under varje mål finns flera åtgärder formulerade som underlag för bedömning av åt vilken riktning varje indikator visar gällande utveckling och åtgärdstakt. Flera av indikatorerna behöver en översyn vilket kommer att ske genom revideringen av förbundets åtgärdsprogram och övervakningsprogram. Utfallet för de tio miljömålen redovisas nedan.

Mål 1. Minskad dagvattenbelastning (positivt utfall)

Dagvatten är en av de största transportvägarna av näringsämnen och miljögifter till vattenförekomsterna och därmed ett prioriterat område att arbeta med. Medlemskommunerna arbetar med att genomföra olika åtgärder för att minska dagvattenpåverkan och under 2020 har en av sex kvarstående åtgärder genomförts vilket är restaureringen av skärbassängen Ma18 i Magelungen. Två åtgärder har påbörjats och en är under utredning.

Mål 2. Mindre spillvatten i dagvattennätet (neutralt utfall)

Förbundet följer årligen upp utsläpp av spillvatten på grund av bräddar till recipienterna. Kommunerna arbetar aktivt med att minska antalet bräddar men antalet och mängden bräddat vatten beror delvis på mängden nederbörd. Exempelvis var mängden bräddvatten åren 2014 och 2015 betydligt större än tidigare år p.g.a. stor mängd nederbörd. Det gör det svårt att veta om det ett visst år är kommunernas förbättringsarbete som gett mindre mängd bräddat vatten eller om det beror på väderförhållandena. År 2020 var ett relativt normalt år sett till nederbörd och därför blir utfallet neutralt.

Mål 3. Antalet enskilda avlopp minskar (positivt utfall)

Antalet enskilda avlopp inom Tyresåns avrinningsområde minskar stadigt varje år i och med kommunernas kontinuerliga arbete med att bygga ut de kommunala VA-systemen. År 2020 minskade antalet enskilda avlopp med 205 stycken. Dessa var främst belägna i Huddinge kommun.

Mål 4. Fler naturliga bäckar och åar (neutralt utfall)

Tyresåns åtgärdsprogram innehåller flera åtgärder med anknytning till detta mål men mycket lite arbete sker vilket gör att utfallet bedöms som neutralt. Under år 2020 har inga åtgärder rapporterats.

Mål 5. Fria vandringsvägar (neutralt utfall)

Inom avrinningsområdet finns ett stort antal vandringshinder, bl.a. i form av dammbyggnader, trummor och kulvertar. Tyresåns åtgärdsprogram innehåller flera åtgärder med anknytning till detta mål. Inga vandringshinder har åtgärdats under 2020 och utvecklingen bedöms därmed som neutral.

Mål 6. Öka andel skyddad natur (neutralt utfall)

Ungefär en tredjedel av avrinningsområdet består av skyddad natur. För 2020 har reservatsbildningen för Barnsjön i Tyresö påbörjats. Utvecklingen bedöms som neutral.

Mål 7. Ytvatten följer miljökvalitetsnormer för ekologisk status (samtliga tre indikatorer har neutralt utfall)

Målet består av tre indikatorer. Den första indikatorn ("Beslutade miljökvalitetsnormer nås/bibehålls i ytvatten") får ett neutralt utfall eftersom ingen förändring har gjorts i bedömningen sen föregående år. Av de totalt 12 vattenförekomster som finns inom avrinningsområdet är det bara Flaten som har hög ekologisk status, ytterligare fyra vattenförekomster har god ekologisk status. Sju vattenförekomster har sämre än god status, däribland Magelungen, Drevviken och Forsån som ligger inom Stockholms stad. Både indikator två ("Antal näringsfattiga sjöar som har lägre eller samma näringshalt jämfört med målvärdet 2000-2009") och

indikator tre (*"Antal näringsrika sjöar som har lägre eller samma näringshalt jämfört med målvärdet 2000-2009"*), utgår från rullande treårsmedelvärden för fosfor i ytvatten baserade på data från den synoptiska provtagningen som görs i augusti varje år. Indikator två får neutralt utfall då antalet näringsfattiga sjöar som har lägre eller samma näringshalt jämfört med målvärdet 2000-2009 är samma som föregående år (8 av 15 sjöar). Även utfallet för indikator tre bedöms vara neutralt då måluppfyllnaden inte pekar i någon särskild riktning än.

Mål 8. Ytvatten följer miljö kvalitetsnormer för kemisk status (negativt utfall)

Samtliga vattenförekomster inom avrinningsområdet har klassificerats till dålig kemisk status p.g.a. generella överskridanden av ämnena PBDE och kvicksilver. I Stockholms stad har Magelungen, Drevviken, Flaten och Forsån uppmätta halter av ämnen som överskrider miljö kvalitetsnormerna i vatten och biota, bl.a. PFOS, TBT och antracen.

Mål 9. Grundvatten följer miljö kvalitetsnormer för kemisk och kvantitativ status (neutralt utfall)

Inom avrinningsområdet finns fyra utpekade grundvattenförekomster som samtliga uppnår god status men som bedöms riskera att inte nå god kemisk status år 2021. Bedömningarna grundar sig dock på ingen eller mycket bristfällig data. Inom Stockholms stad finns endast en försumbart liten geografisk yta av en av de fyra grundvattenförekomsterna.

Mål 10. Badplatser med god vattenkvalitet (neutralt utfall)

Förbundet följer upp badvattenkvalitet vid 29 badplatser där kommunerna regelbundet tar prover. Av dessa ligger flera inom Stockholms stad i sjöarna Magelungen, Drevviken och Flaten. Provtagningsresultaten redovisas på Havs- och vattenmyndighetens webbsida "Badplatsen". Trots att antalet badplatser utan anmärkning verkar ha ökat något över tid är det för år 2020 fler badplatser som visat på resultat *tjänligt med anmärkning* vilket gör att utfallet bedöms som neutralt.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Miljöförvaltningen anser att det arbete som bedrivs inom Tyresåns vattenvårdsförbund och den plattform förbundet utgör för samverkan och diskussion mellan medlemskommunerna är av stor betydelse för att miljö tillståndet i våra vattenförekomster ska kunna förbättras och miljö kvalitetsnormerna uppnås. I samtliga kommuner pågår ett långsiktigt arbete för att förbättra vattenmiljön och även om insatser görs visar miljöuppföljningen att det krävs en generellt ökad åtgärds takt. Vidare anser miljöförvaltningen att

vattenvårdande åtgärder behöver prioriteras och att resurser behöver avsättas för detta i medlemskommunerna för att förbundets tio miljömål ska kunna nås och miljökvalitetsnormerna för vatten ska kunna följas. Miljöförvaltningen har tillsammans med flera förvaltningar inom staden intensifierat vattenarbetet, inte minst genom arbetet med att ta fram lokala åtgärdsprogram. Förbundet är en viktig part i detta arbete och det åtgärdsprogram som förbundet själv tagit fram utgör en bas i åtgärdsarbetet. Det finns dessutom stor potential för att använda förbundet i ännu större utsträckning i diskussionen om och i prioritering av åtgärder.

De utredningar och den miljöövervakning som genomförs utgör ett viktigt kunskapsunderlag i vattenarbetet och bidrar med data till statusklassningen. Efter mångårig provtagning finns flera långa tidsserier med miljöövervakningsdata, t.ex. för näringsämnen. Förbundet bidrar också med att sprida kunskap och intresse för våra vatten genom sitt informationsarbete.

SLUT

Bilagor

1. Verksamhetsberättelse 2020, Tyresåns vattenvårdsförbund
2. Miljöuppföljning 2020, Tyresåns vattenvårdsförbund